

СТАНОВИЩЕ

**от проф. д-р Мария Петрова Видолова, Софийски университет „Св. Кл. Охридски“,
катедра „Финанси и счетоводство“**

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление 3.8. Икономика, докторска програма „Финанси, застраховане и осигуряване“

Автор: Николай Лазаров Лазаров

Тема: „Иновации в банкирането и приложението им в България – перспективи и тенденции“

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № 89/05.04.2022 г. на Ректора на Висше училище по застраховане и финанси проф. дюн Борис Велчев съм определена за член на научното жури във връзка с процедура за защита на дисертационен труд на тема „Иновации в банкирането и приложението им в България – перспективи и тенденции“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.8. Икономика. Автор на дисертационния труд е Николай Лазаров Лазаров – докторант на самостоятелна подготовка към докторска програма „Финанси, застраховане и осигуряване“ с научен ръководител проф. д-р Даниела Бобева от ВУЗФ.

Представеният дисертационен труд отговаря на условията в Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за неговото приложение. Към материалите по конкурса са приложени изискуемите документи. Представени са автобиография, дисертационен труд, автореферат и три публикации по темата на дисертацията. При реализирането на процедурата не са открити допуснати нарушения. Представена е справка за изпълнението на минималните национални изисквания по чл. 26 от ЗРАСРБ.

2. Кратки биографични данни за кандидата

Докторантът е магистър по бизнес администрация и мениджмънт. За специализираните теоретични и приложни познания на Н. Лазаров а в областта на дисертационния труд допринася професионалния му опит. Професионалната му кариера е изцяло в банковия сектор – заемал е и заема мениджърски позиции в Пощенска банка и в Райфайзен Банк, съответно

ръководител Sales Division, Retail Sales Department, Supervisor / Retail Banking Division, Sales Manager Agent Network Department и др.

3. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Темата на дисертацията се отличава с особена актуалност и необходимост от научно систематизиране и осветляване. Представеният дисертационен труд е посветен на несъмнено значим от гл.т. състоянието и тенденциите във финансовия и по-специално банков сектор в България проблем, свързан с мащабното навлизане на дигиталните и цифровите технологии и автоматизацията на редица процеси в контекста на реформите на икономическия и паричен съюз с оглед подобряване рентабилността на банковото посредничество. Проблематиката е сравнително слабо изследвана и особено за България придобива приоритетно значение във връзка с очакваните съществени промени в бизнес модела на традиционното банкиране на дребно, изграждането на нова архитектура на процеса, произтичащи от перманентното въвеждане на иновации в сектора и съпътстващите промени в характера, целите и участниците в различните процеси и в крайна сметка влияещи върху рентабилността и ефективността на банките.

Дисертацията е с общ обем от 216 стр., структурирана в увод, три глави и заключение, както и приложения съдържащи 62 фигури и таблици, голям обем неномерирана ползвана литература. Дисертационното изследване е логически издържано, коректно е формулирана изследователската теза, правилно са очертани целта и задачите, обекта и предмета на изследването. За реализация на поставените цели и задачи Н. Лазаров задълбочено изследва теорията в областта на иновациите, като прави преглед на основните теоретични положения по отношение същността на феномена иновации, голямата вариативност в тълкуването на различните автори, видовете банкови иновации и по-специално иновациите в банкирането на дребно. Авторът споделя концепцията, че иновациите са свързани със създаване, усвояване и разпространение на нововъведения в резултат на комплекс от научни, технически, организационни, финансови и маркетингови дейности, които се осъществяват от взаимосвързани участници в иновационния процес. Нещо повече, възникването, приложението и ефективното управление на иновациите е един от най-предизвикателните и комплексни процеси в организацията, в т.ч. и в търговските банки. Докторантът успешно систематизира банковите модели на дистрибуция и иновации при кредитирането на домакинствата. За целта е проследена динамиката в сегмента на жилищното и потребителското кредитиране в България /периода 2004 г. - 2020 г./, подходите при формиране на лихвените нива по жилищните кредити. С помощта на корелационен анализ са анализирани връзките между отпускането на жилищни и потребителски кредити и БВП, като анализът е разширен и включва страните от

еврозоната. Особен интерес за професионалната аудитория представлява проведеното изследване за влиянието на факторите върху инновационната дейност и нейната ефективност, както и ролята на дигитализацията за развитието на иновациите в банкирането. За целта са разгледани различни действащи към момента модели и се предлага собствен начин за измерване на ефективността на иновациите чрез използване на статистически инструментариум и ключови индикатори за представяне на банките. Авторът предлага и собствен модел за оценка на факторите, влияещи върху жилищните и потребителските кредити.

3. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Докторантът познава задълбочено състоянието на проблема и творчески оценява литературния материал. Представеният материал свидетелства за широта на научните интереси на кандидата и неговите способности да извършва приемливи количествени и качествени научни изследвания. Дисертационният труд представя докторанта като ерудиран, интелигентен, трудолюбив и добросъвестен изследовател. Налице е научен продукт, отличаващ се с много добра информираност, задълбоченост и критичен поглед върху тенденциите в изследваната област. Дисертацията е плод на добросъвестна изследователска дейност на докторант с теоретически и специализирани познания в тази област, придобити в резултат на богат практически опит и научна самоподготовка. Използвана е и широка гама от изследователски методи.

Научните приноси на докторанта могат да бъдат открити и в трите основни направления, изискуеми при оценката на дисертационен труд: новост в науката, обогатяване на съществуващи знания, приложение на научните постижения в практиката. Изразявам пълно съгласие с формулираните от докторанта основни научни приноси.

➤ В теоретичен аспект е осъществен анализ на теоретико-методологичните основи и практико-приложните аспекти на навлизането и управлението на иновациите в банковия сектор, систематизирани са и са класифицирани видовете банкови иновации като е откроена спецификата на тези процеси и са идентифицирани основните движещи фактори в България, влияещи върху инновационните и дигитални решения в търговските стратегии на банките в България. Доколкото все още в специализираната литература по проблема са осъществени цялостните изследвания на дистрибуционните канали в банкирането на дребно и взаимовръзката им с резултатите на банките, дисертационният труд представлява определен интерес за професионалната аудитория. За изясняването на проблема допринася и логическата структура на изследването, както и реализирането на поставените изследователски цели, задачи и допускания.

➤ Може определено да се каже, че Н. Лазаров се е утвърдил като професионалист в областта на управлението на банковите търговски дейности и ритейл банкирането, чрез различни канали на дистрибуция, въвеждането на иновативни продукти и сегменти в банковата дейност. Извършеният преглед на иновациите, търговските стратегии и използвани канали за продажби от банките в България при дистрибуцията на потребителски кредити, може да се ползва във връзка с усъвършенстване управлението на иновациите във финансовия сектор с цел повишаване на неговата ефективност и влияние върху инвеститорското поведение. Последното определено извежда на преден план професионалната експертиза на дисертанта.

➤ Специален интерес представлява проведеното от дисертанта изследване и корелационен анализ на зависимостта между потребителски и жилищни кредити спрямо БВП на страните от Еврозоната и на България за периода 2004 г. - 2020 г., с което доказва че корелацията при потребителските кредити е значителна и едновременно с това по-висока от корелацията при жилищните кредити. Стойностите за България са близки до средните за Еврозоната и отново показват значителна корелация при връзката на потребителските кредити и БВП. Ценен от гл. т. на практиката е осъществения анализ на подходите при формиране на лихвените нива при жилищните кредити чрез собствен референтен лихвен процент.

➤ Определено може да се счита като приносен момент разработения собствен модел за оценка на факторите и ефективността на иновационната дейност и дигитализацията на банките в България, като на тази база се оценява ефекта на иновациите в банките. Професионален интерес представлява и разработения модел за оценка на факторите, влияещи върху приходите на банките от такси и комисиони, административните разходи и разходите за персонала.

➤ Изследването доказва защитаваната изследователка теза и хипотезите на дисертационния труд, че иновациите и технологичното развитие се превръщат в значим фактор за съществена промяна на конвенционалното търговско банкиране на дребно, което ще подпомогне банките да оценят съществуващия дистрибуционен микс от канали за обслужване и продажби и планират бъдещи промени в стратегията на основата на изложените в изследването специфики и ползи от различните канали за обслужване и продажби

4. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Приложените от автора публикации, отразяват резултатите от дисертационния труд. Резултатите имат значение от научен и приложен аспект за практиката в условията на тур-

булентна среда и преструктуриране на финансия и банковия сектор както в света, така и в България.

5. Проценка за изпълнение на минималните национални изисквания

Кандидатът е изпълнил минималните национални изисквания за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в професионална направление 3.8. „Икономика“.

6. Автореферат

Авторефератът отразява достоверно и пълно резултатите от проведеното теоретичното и приложно изследване и е изгoten според изискванията.

7. Критични забележки и препоръки

По отношение на дисертацията могат да се направят и някои критични бележки, които не омаловажават нейното съдържание и качество. Необходимо е преди представяне за оценка от журито съдържанието на дисертацията да е номерирано, както и текстът да е изчистен от множеството технически грешки. Считам, че могат да бъдат преодолени известни диспропорции в композиционно отношение, като тежестта на отделните глави и параграфи. Последното, разбира се е авторово виждане. С представения дисертационен труд, докторантът демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научни изследвания. Препоръчвам на автора да задълбочи изследванията си в тази изключително актуална област, като по този начин ще има още по-големи възможности за бъдещо използване на научните и научно-приложни приноси, както и за вземането на компетентни управленски решения.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представеният за защита дисертационен труд има характер на завършено научно изследване. Получените научни резултати имат приносен характер, което ми дава основание да считам, че труда отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав и Правилника за неговото приложение. Представените материали и дисертационни резултати напълно съответстват на специфичните изисквания на Правилника за приемане и обучение на докторанти във Висшето училище по застраховане и финанси.

Анализът на предложения дисертационен труд ми дава аргументирано основание да подкрепя изследването, което характеризира автора като изграден и креативен, компетентен и задълбочен изследовател. Предвид на гореизложеното с пълна убеденост давам положителна оценка на дисертационния труд на Николай Лазаров и предлагам на високоуважаваното научно жури да вземе решение да му бъде присъдена научната степен „Доктор по икономика“

в област на висше образование З „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление „Икономика“.

4.05.2022 г.

Проф. д-р Мария Видолова